

KAPITOLA VI

LODI SMRTI

Společnost národů odmítá podpořit Bílou knihu. Židé popírají její legalitu. Smrtící úder. Nechte dítěte přijít ke mně. Jeden špeh ze sta. „Vůbec nic nebude učiněno.“

Assandu, Assimi a Tiger Hill. Pacific, Patria a Milos. Atlantic a Salvador. Struma. Slepota srdce.

Lodi smrti a vzestup terorismu.

1

Příběh Palestiny od května 1939 do konce války je v podstatě příběhem Židů, kteří se pokoušeli zachránit si kůži, a snahou mandátní velmoci zabránit jim v tom blokadou imigrace, která používala sílu i diplomatický nátlak.

V červnu 1939 se Bílá kniha dostala na přetřes stálé mandátní komise Společnosti národů. Komise jednomyslně konstatovala, že je v rozporu s mandátem, jak ho v minulosti interpretovala sama mandátní mocnost. Většina navíc prohlásila, že je neslučitelná s jakýmkoli možným výkladem mandátu. Podle článku 26 mandátu „je ke změně podmínek mandátu nutný souhlas Rady Společnosti národů“. Rada se

měla sejít v září 1939, ale mezitím vypukla válka a k tomuto jednání již nedošlo. Jestliže mandátní komise, stejně jako vůdčí politici všech politických stran v samotné Británii, shledali, že Bílá kniha znamená nepochybně úpravu mandátu, mohla se nová britská politika dostat do souladu s právem pouze na základě souhlasu Rady Společnosti národů, jež ale nikdy nezískala. Židé mohli proto právem tvrdit, že Bílá kniha není legální. Na této právní základně odmítala Židovská agentura považovat imigraci nad rámec povolený kvótami Bílé knihy za „ilegální“ nebo aktivity směřující k usnadnění záchranu k smrti odsouzených evropských Židů za nezákonné, třebaže odporovaly správním nařízením vycházejícím z Bílé knihy.

První z těchto nařízeních znamenalo smrtící úder veškerým nadějím na záchranu nejvíce ohrožených segmentů židovské populace, tedy těch, kteří žili v Německu a Polsku. Britská vláda těsně před začátkem války prohlásila, že lidé z Německa, či Německem okupované části Polska, nemají být vpuštěni do Palestiny; výjimka byla udělena malému množství těch, kteří již před válkou obdrželi povolení k přistěhování a měli navíc platná imigrační víza. Před válkou, tj. předtím než tato nařízení vstoupila v platnost, požádala Židovská agentura o okamžité přijetí 20 000 dětí z Polska a 10 000 mladých mužů z balkánských zemí. Tyto žádosti byly odmítnuty a nacisté vzápětí poslali polskožidovské děti do Majdanku a Osvětimi.

V květnu 1940, kdy již platila nová pravidla pro přijímání Židů z Němci okupovaných území, podala Židovská agentura novou žádost – správnější by patrně bylo říci „prosbu“ – o vynětí dětí a některých dospělých se známou identitou ze smrtícího zákazu. Jakkoli to zní neuvěřitelně, mandátní správě trvalo dva roky, než se k žádosti vyjádřila. Všechny

výjimky ve prospěch dospělých byly zamítnuty a ústupky ohledně dětí přišly příliš pozdě.

Je důležité si uvědomit, nejen v daném kontextu, ale i pro budoucí rozvoj anglo-židovských vztahů, že bezprostředně ohroženi na životě byli Židé na územích obsazených Němci a že právě útěk těchto lidí do Palestiny označily svévolné dekrety mandátní správy za „ilegální“. Napomáhat „ilegálnímu“ přistěhovalectví se tudíž stalo pro každého Žida v Palestině i mimo ni nejvyšším mravním příkazem. Je sotva možné popřít, že nárokovat si správu národní domoviny pro lidi, jimž není dovoleno do ní vstoupit, i když jsou v nebezpečí života, bylo morálně podlé a právně nesmyslné. Lze si snadno představit, jaké důsledky měla za těchto okolností prohlášení oficiální palestinské správy. Např. 20. listopadu 1944 správa sdělila:

Vládě Jeho Veličenstva nechybí sympatie pro uprchlíky z území pod německou kontrolou. Ale má odpovědnost za administrativu Palestiny a je povinna dohlížet na to, aby zákony této země nebyly otevřeně zpochybňovány. Navíc se domnívá, že obnovení ilegální židovské imigrace by v tomto okamžiku mělo velmi nepříznivý dopad na místní situaci a stalo by se vážnou hrozbou britským zájmům na Středním východě...

Hrozba britským zájmům na Středním východě byla později specifikována jako dopad na „bezpečnost a dodávky potravin“. Druhý důvod je tak směšný, že nestojí za vážnou diskusi (Palestina byla za války jednou z nejlépe vyživovaných zemí). Pokud jde o bezpečnost, jednalo se o hrozbu ze strany židovských uprchlíků, kteří by mohli působit jako němečtí agenti. Odhlédneme-li od skutečnosti, že něco takového se za celou válku prakticky nestalo, pak adekvátní reakcí by bylo zadržet

uprchlíky, jejichž loajalita nebyla zcela bezproblémová, po jistou dobu v bezpečné internaci. Britové se však místo toho rozhodli pod záminkou, že mezi stovkou uprchlíků by mohl být jeden špeh, odsoudit celou stovku k vyhlazení. Týž argument o případném „jednom agentu ze sta“ posloužil sovětské vládě jako trvalá výmluva odůvodňující nepřijetí španělských bojovníků, interbrigadistů, pronásledovaných komunistů či jakékoli jiné kategorie utečenců na sovětské území a odsuzující populace celých republik (Krymu, Čečenska, volžských Němců) k deportaci. Jedná se o typický myšlenkový postup bezohledného totalitarismu proti nárokům lidskosti. A přece se Židé na svou prosbu, aby byli odsouzení lidé podrobeni za jakýchkoli podmínek prověření v internačních táborech dříve, než bude jejich osud zpečetěn, dočkali odpovědi, že internace „není žádoucí řešení“.³⁵

Celá argumentace na bázi bezpečnosti byla ve skutečnosti naprosto nemístná. Pravým motivem vlády byla obava z „hněvu Arabů“, jež přerostla v posedlost, v politiku fanatického appeasementu dohnaného do krajnosti, v níž ztratila jakoukoli vazbu k realitě. Britská blízkovýchodní strategie se opírala o mýtus; britská slušnost a humánnost se stala obětí strašáku. Postoj vlády v plné nahotě prozrazuje dopis lorda Cranbornea Židovské agentuře z května 1942: „V současné době podnikáme veškeré kroky k tomu, aby ilegální imigrace do Palestiny ustala – v souladu s touto politikou nebude provedeno nic, co by usnadnilo příchod židovských uprchlíků do Palestiny.“³⁶

³⁵ TREVOR, D. *Under the White Paper*. Jeruzalém: Jerusalem Press, 1948, s. 29. Srov. pozn. č. 44.

³⁶ SAMUEL, M. *Harvest in the Desert*. Filadelfie: Jewish Publication Society, 1944.

Datum této zprávy je dobré mít na paměti. V této době začaly východní Evropou rachotit vlaky smrti a nacisté odstartovali masové vyhlazování. O tři měsíce dříve dodala Židovská agentura palestinské správě relevantní fakta. Správa tedy nemohla tvrdit, že o ničem neví; jedinou polehčující okolností by bylo, že měla oči, které neviděly, a uši, které neslyšely.

2

Praktické důsledky této politiky pro Palestinu popsal jeden americký spisovatel takto:

Přes půl milionu Židů čekalo s otevřenou náručí na své ztýrané příbuzné..., zatímco se po Středozezemním a Černém moři plahočily od přístavu k přístavu nebo na širém moři malé, nečisté a k dopravě po moři se nehodící nákladní čluny, marně čekající na povolení, aby vyložily svůj přecpaný lidský náklad. Na těchto plovoucích rakvích vládly hlad, žízeň, nemoci a nepopsatelné životní podmínky... Seznam masových tragédií je již k dispozici; přestože bezpochyby není vyčerpávající, již tak je ohavně dlouhý.³⁷

Z tohoto seznamu hromadných tragédií jich zde připomeneme jen několik. Ještě před vydáním Bílé knihy, v březnu a dubnu 1939, dosáhly tři uprchlické lodi – *Assandu*, *Assimi* a *Panagia Konstarío* – břehů Palestiny. Byly plné Židů, kteří unikli z Německa a Rumunska. Nedostaly však povolení k přistání. V Dolní sněmovně se poslanec Noel-Baker zeptal

³⁷ *Statements and Memoranda* (Prohlášení a memoranda), předložená Židovskou agenturou Anglo-americkému vyšetřovacímu výboru. Jeruzalém, 1947, s. 296.

ministra pro kolonie, Malcolma MacDonalda, co s těmito lidmi bude. Ministr odvětil, že budou posláni tam, odkud přišli.

Noel-Baker: „To znamená do koncentračních táborů?“

Mr. MacDonald: „Zodpovědní jsou ti, kteří měli na starosti organizaci ilegální imigrace.“³⁸

V tomto duchu, beze změn, probíhala výměna názorů po celé desetiletí, neustále se opakujíc v různých variacích úřednické hantýrky. Jako doprovod znělo rachocení vlaků smrti a sykot chloru, vypouštěného do plynových komor.

Jelikož lidská představivost je lhostejná k osudům mas a reaguje pouze na podrobnosti, nebude od věci ocitovat zde pasáž z otevřeného dopisu autora této knihy, napsaného v pohnutí pod dojmem níže popsanych událostí.³⁹

Pokuste se vžít do duše Žida ve vašem věku, který stojí na molu v Haifě, křičí a mává na svého příbuzného – např. syna – na palubě jedné z těchto lodí. Lodi není dovoleno přistát. Zvedá kotvy, aby svůj k záhubě odsouzený a hysterii propadlý náklad odvezla tam, odkud přišel. Postava vašeho chlapce se zmenšuje a po několika letech se dozvíte, že byl v Osvětimi zplynován. Pokud jste se nejmenoval Smith, ale např. Schmulevitz, mohlo se to stát i vám. Něco takového se mimochodem stalo muži, kterého jsem potkal v Palestině před dvěma lety. Řekl mi, že jeho matku a tři bratry „zahubil německý sadismus a britská Bílá kniha“. Jmenuje se David Friedman-Jelin a je hlavou tzv. Sternova gangu.

³⁸ Debata v Dolní sněmovně britského parlamentu, 26.–27. dubna 1939.

³⁹ „Otevřený dopis rodičovi britského vojáka v Palestině“ (Open Letter to a Parent of a British Soldier in Palestine). *New Statesman and Nation*, 16. srpna 1947.